

Rapport år 1 från Smedjebacken och Älvdalen

Projekt Barns läsning i Smedjebacken och Älvdalen

Starten

En snöig dag i början av december 2003 inleddes läsprojektet Barns läsning i Smedjebacken och Älvdalen. Styrgruppen och projektledarna träffades på biblioteket i Älvdalen i syfte att dra upp riktlinjer för projektet i enlighet med projektansökan, samt att sätta igång.

Närvarande var styrgruppen och de två projektledarna; Caroline Smids från Älvdalen och Marie Eriksson från Smedjebacken.

Försening

För Smedjebackens del kom inte projektet igång direkt på grund av att Marie Eriksson var sjukskriven större delen av våren på grund av graviditet. Första april tillträdde Kajsa Bäckius som vikarie under Marias sjukskrivning och föräldraledighet. Kajsa tog över rollen som projektledare och projektet kunde dras igång. I Älvdalen blev projektet också försenat. Under första halvåret 2004 var projektledaren barnledig, någon vikarie tillsattes inte.

Information

Dock utfördes en del projektarbete ändå under tiden. Under våren spreds information om projektet till politiker och en lång rad berörda blivande aktörer. Det var BVC-personal, förskolor, rektorer, pensionärsorganisationer, studieförbund, skolsköterskor, specialpedagoger, psykolog och kurator, kyrkan och i Smedjebacken representanter för Fundia, där arbetsplatsbiblioteken var intresserade att delta.

Namn och logotype

Ganska snart insåg vi att vi hade behov av ett igenkänningstecken – ett varumärke som får kommuninvånarna att omedelbart associera till läsprojektet. Vi tog kontakt med en lokal konstnär som var villig att skissa på en symbol. Eftersom vi dessutom tyckte att själva projektnamnet var klumpigt, döpte vi om projektet till ”Bland gruvor och stenar – små barns läsning i Smedjebacken och Älvdalen”.

Kartläggning

Projektet inleddes med en kartläggning av olika aktörer som finns nära barn i förskoleåldern. Vilka andra organisationer/personer finns nära de små barnen? Hur använder de böcker och läsning? Berättar de? Vilka möjliga samarbetspartners kan vi hitta? Vi ska i och med detta projekt etablera ett nätverk som håller länge och som tillsammans arbetar för en samsyn på vikten av barns läsning.

Resultat av kartläggningen redovisas nedan.

Enkäter

I september 2004 var det dags att sätta igång med full kraft. Tillsammans utformade barnbibliotekarierna enkäter som efter testomgångar på utvalda referensgrupper omarbetades och spreds. Två olika enkäter delades ut; en riktad till föräldrar med barn i förskoleåldrarna och en riktad till personal inom barnomsorgen. Syftet med enkäterna var flera. Vi ville ”kolla läget”: *läser man för sina små barn? Läser man för barnen i barnomsorgen och i så fall hur mycket? Besöker man biblioteket och lånar böcker, om inte, varför? Vad önskar man sig av sitt bibliotek?*

Resultaten av enkäten redovisas längre fram i rapporten.

Enkäten ska delas ut på nytt i slutet av projektet, för att vi ska kunna se om det skett någon positiv förändring.

Mer kontakter knyts

I samband med att enkäterna delades ut, besöktes alla förskolor och dagbarnvårdare. De informerades om projektet och detta ledde till samtal och i flera fall idéer om ett utvecklat samarbete med biblioteket. Barnbibliotekarierna deltog i planeringsdagar för barnomsorgen. Rektorererna i Älvdalen har också börjat ta del i nätverket och arbetar på att samordna förskolorna för att bibliotekets budskap skall kunna nå alla. Presentationer av nya bilderböcker för förskolepersonal, som ju önskats i enkäten, kommer på förslag av rektorererna att hållas vid ett tillfälle då man samlar all förskolepersonal. Just för att alla ska få möjlighet att vara med.

Ett exempel, där vi lyssnat på föräldrarna, är Nornäs förskola, som ligger mitt mellan Älvdalen och Särna med flera mil till närmsta bibliotek. På förskolan har man följaktligen inte så stor tillgång till böcker och för föräldrarna, som i regel arbetar på andra orter, är det inte det lättaste att ta med sina barn till något bibliotek. Tillgången till böcker skulle kunna förbättras genom ett utökat samarbete med biblioteket. I och med att vi fick tillfälle att träffas och prata om just böcker och läsning, kunde vi börja diskutera en lösning som passar just deras situation.

Marie Eriksson startade under hösten 2003 ett projekt med bokpåsar i Smedjebacken. Ett stort antal har spridits på kommunens förskolor och fler står på tur.

Intervjuer

Parallellt med enkätundersökningen gjordes en kartläggning av övriga samhället. Intervjuer med barnfamiljer genomfördes. Syftet var främst att få synpunkter på bibliotekets barnavdelning. *Hur upplever man barnavdelningen? Är det något man saknar rent lokalmässigt? Är det lätt/svårt att hitta bland böckerna? Kan barnen fritt botanisera bland böckerna?* Några barnfamiljer som besökte biblioteket intervjuades. Det gick inte att göra några djupa intervjuer och utveckla några långa diskussioner eftersom barnen var med. Men en hel del av intresse framkom. Några telefonintervjuer gjordes också. Intervjuerna sammanfattas längre fram i rapporten.

Nätverk

Ett avsomnat samarbete med BVC och specialpedagogen i Älvdalen återupptogs redan under hösten 2003 i form av informationsträffar på biblioteket då även Barnens första bok delas ut. Men denna verksamhet utökades även till ett samarbete med mödravårdscentralen i Älvdalen, då barnbibliotekarien deltog i föräldrautbildningarna för att prata om barns tidiga språkutveckling och läsning för barn under ett år. Samarbete med BVC i Särna och Idre inleddes också under våren 2004. Meningen är att dessa nya nätverk och verksamheter ska få sådan struktur och kontinuitet att samarbetet fortskrider även i framtiden.

I Älvdalens norra och södra del formerar sig nu ett "föräldranät" bestående av Caroline som projektledare för läsprojektet, kyrkans barnverksamhet, BVC-sköterskor och speciallärare/pedagoger. Sammantaget träffar vi i denna grupp nästan alla föräldrar till små barn i kommunen. "Det är min bestämda uppfattning att vi alla har nått en samsyn på vikten av läsning för små barn, vilket känns mycket bra. Böcker och läsning skall vara en självklar del av ett föräldraskap!" säger Caroline.

I Älvdalen samarbetar BVC, skolan och kyrkans barnverksamhet genom att arrangera en föreläsningsserie på temat föräldraskap. I Särna/Idre finns ett liknande samarbete och i detta nätverk ingår numera biblioteket.

Fortbildning under första halvan av år 1

I slutet av november hölls med stöd av projektet två inspirationsföreläsningar för personal inom barnomsorgen på tema sagoberättande. En i Idre för barnomsorgspersonalen i Idre och Särna, och en i Älvdalen. Andra som var inbjudna var rektorer, BVC- och MVC-sköterskor, kyrkans barnansvariga och specialpedagoger.

Förskolorna i Smedjebacken håller stängt en dag per termin och denna dag ägnas främst åt fortbildning och planering. I höstas arrangerade projektet två halva studiedagar kring små barn, böcker, sagor och läsning med Lisa Henriksson som föreläsare. 60 förskollärare deltog på denna inspirationsdag.

Fortbildning våren 2005

Inom ramen för det ovan nämnda "föräldrånätet" arrangerades under våren 2005 två öppna föreläsningar på temat föräldraskap, två i varje kommun. En av dessa, en i varje kommun, var på temat läsning för små barn. Inom ramen för föräldrånätet utökade biblioteket sitt samarbete med kyrkans öppna förskola genom att medverka med temat läsning och sagor, och träffa de föräldrar som besöker den öppna förskolan.

I Smedjebacken hölls en kurs i sagoberättande och en öppen föreläsning med Lena Kjersén Edman för att inspirera föräldrar. Lena Kjersén Edman föreläste också för förskollärare och föräldrar i Älvdalen.

Resultat av kartläggningen

Älvdalen

I Älvdalens kommun finns sex förskolor; en i Särna, en i Idre, en i Nornäs, en i Rot samt två i Älvdalen. Kommunen har fem dagbarnvårdare; alla i Älvdalen. Sammanlagt finns ca 58 anställda och 294 barn i barnomsorgen.

Förskolor och dagbarnvårdare lyder under olika rektorsområden inom Barn- och utbildningsavdelningen. Även biblioteket lyder under samma avdelning vilket underlättar samarbetet.

Kommunen har en kultursekreterare på halvtid. Kultursekreteraren leder Barnkulturgruppens arbete. Barnkulturgruppen består av personal från skola, barnomsorg och bibliotek.

En BVC-sköterska finns i Älvdalen, och en i Särna/Idre. Biblioteket samarbetar med BVC i Älvdalen genom att ha regelbundna träffar på biblioteket då man bjuder in föräldrar till alla ettåringar i Älvdalen. I dessa träffar deltar BVC-sköterskan, specialpedagog samt bibliotekarie. Ämnet är språkutveckling och alla barn får en bokgåva.

I Särna/Idre delar BVC ut presentkort till alla 1-åringar som sedan kan hämta sina bokgåvor på respektive filialbibliotek.

Svenska kyrkan i Älvdalen driver den enda öppna förskolan i kommunen. Man arrangerar också musikaktiviteten "vaggunga gå" för småbarn och deras föräldrar.

I Älvdalens kommun finns ett studieförbund; ABF. De bedriver ingen verksamhet för små barn och inte heller någon läsfrämjande verksamhet i dagsläget.

Inom gymnasieskolan finns ingen utbildning med inriktning på barnomsorg.

Pensionärsföreningen FPF har just inlett ett samarbete med bibliotekets sociala verksamhet.

Smedjebacken

I Smedjebacken finns åtta förskolor och fyra dagbarnvårdare plus en variant där fyra dagbarnvårdare jobbar tillsammans i en villa. Fyra förskolor ligger i tätorten och fyra på landsbygden. Det finns ca 320 barn på förskolorna och 70 personal. Förskolor och dagbarnvårdare lyder under olika rektorsområden inom Barn- och utbildningsavdelningen.

Kommunen har en kultureksekreterare som jobbar 75 %. Kultureksekreteraren är ansvarig för kulturutbudet för barn i förskoleåldern. Kultureksekreteraren har även blåst liv i en barnkulturgrupp, som fanns förut. Barnkulturgruppen består av representanter från barn- och utbildningsförvaltningen, fritidsförvaltningen, socialförvaltningen och kulturförvaltningen. Gruppens första möte hölls i november.

Det finns två BVC-sköterskor i Smedjebacken och en i Söderbärke. BVC-sköterskorna fungerar också som skolsköterskor och finns alltså med under barnens hela uppväxt. Biblioteket har samarbetat med BVC genom att man på föräldrautbildningarnas sista träff besöker biblioteket. Genom BVC får barnen också presentkort på gåvoböcker som de får hämta ut på biblioteket. Alla nyfödda får *Barnens första bok* alternativt *Barnens ramsbok*. Fyraåringar får en bilderbok och det är på gång med bokgåvor också till två-åringar. Presentkortet delas ut på fyraårskontrollen och i framtiden alltså även på tvåårskontrollen. Alla sexåringar får en gratis bok när de besöker biblioteket med sin förskoleklass. Samarbetet mellan BVC och biblioteket kan stärkas men det har ännu inte funnits tid att samlas och prata om detta.

Svenska kyrkan i Smedjebacken driver två öppna förskolor i kommunen. Dels finns barnverksamhet i Församlingshemmet som ligger centralt i Smedjebacken och dels finns det i Norrbärkegården som ligger ett par kilometer utanför centrum. Församlingshemmet har öppen förskola, "café pyttis" (personalen leker med de lite äldre barnen och föräldrarna fikar och umgås) och minisång för barn mellan 3 och 6 år. Norrbärkegården har minilekis, babycafé (för föräldrar med barn mellan 0 och 1 år), öppen förskola och pappa-barngrupp. Norrbärkegården har också ett samarbete med kommun och landsting som heter Arken. Arken är en träffpunkt för vuxna och barn med olika aktiviteter och kontaktcentrum där man kan få råd och stöd i olika frågor. Här vill också biblioteket vara med.

I området finns flera studieförbund men ingen har för närvarande någon verksamhet för förskolebarn.

Resultat hittills och arbetet under våren

Ett ökat samarbete med förskolorna och dagbarnvårdarna har inletts. Biblioteket erbjuder nu "dagbarnvårdare-öppet" en gång i månaden med sagostund och boklån, i enlighet med de önskemål som framkom i enkäten. Förskolorna får ca 1 gång per halvår, besök av bibliotekarie som presenterar nya böcker – både barnböcker och facklitteratur för personalen. Nornäs förskola som har flera mil till närmsta bibliotek, lånar ut böcker till föräldrar i form av bokpåsar.

Bibliotekets roll och del i de två ”föräldranät” som börjat bildas i kommunen, kommer sig helt av kartläggningen och upptäckten av att vi har gemensamma målgrupper och att våra syften tillsammans kan ge barn och deras föräldrar en mereffekt.

Biblioteket anordnar sagostunder för hemmaföräldrar i samarbete med kyrkans öppna förskola samt inbjuds till öppna förskolan för att över en enkel fika svara på frågor och tipsa om läsning. Även här kommer utlån av böcker i bokpåsar att införas.

Behovet av och information om anpassad media för små barn har undersökts. Just nu finns inte något stort behov av speciallitteratur för små barn i åldrarna 0-5 år. Biblioteket har redan bra kontakt med de föräldrar som lånar speciallitteratur och är i färd med att anordna en ”äppel-hylla”. På förslag av BVC kommer ett informationsblad att tas fram innehållande kontaktperson på biblioteket, information om olika media med mera. BVC-sköterskorna träffar i stort sett alla små barn i kommunen och kan på detta sätt fånga upp de behov som kan uppstå. Däremot har förskolepersonalen behov av att lära sig mer om speciallitteratur och användningen av denna.

En träff med en grupp föräldrar som är intresserade att ingå i projektet i rollen som bollplank och delar i nätverket hölls på Älvdalens bibliotek i februari 2005. Baby-bokprat kommer också att provas både i den norra och södra delen av kommunen. Under våren 2005 höll biblioteket i Älvdalen sagostunder på älvdalska på försök, då vi gärna vill uppmuntra till användandet av den språkskatt många familjer har men inte utnyttjar. Dessutom är det ett sätt att uppmuntra berättandet av de lokala sagor och sägner som finns, och som hotar att glömmas bort.

Smedjebacken

Det finns två pensionärsföreningar, SPF och PRO. Båda har visat intresse för projekt liknande ”Allas barnbarn”. Studiecirkel för detta kanske kan samordnas med bokombudsutbildning för förskolepersonalen.

Vissa förskolor och skolor samarbetar och skolbarnen går till förskolan och läser för de mindre barnen.

Det finns verksamhet med arbetsplatsbibliotek. Vi har haft ett möte med representanter från arbetsplatsbiblioteket. De önskar mer barnböcker till arbetsplatserna, informationsbroschyrer om läsning, boktips, information om aktiviteter på biblioteket, såsom författarbesök, barnboksträffar med skiftlagen samt att bokombuden på arbetsplatsen får delta i den gemensamma fortbildningen om små barns läsning.

I februari träffades läsombuden och diskuterade önskemål och barnbibliotekarien ska försöka samla ihop en fokusgrupp med småbarnsföräldrar för samtal om barnbiblioteket. Hon vill också genomföra observationer på barnavdelningen för att kartlägga rörelsemönster och aktiviteter, vad gör barnen och föräldrarna på biblioteket?

Statistik

I såväl Smedjebacken som Älvdalen har man säkrat statistik och uppgifter om barnboksutlåningen, om antal arrangemang för barn och antal aktiva låntagare. Samma statistik kommer att tas ut efter projekttidens slut för att användas till jämförelser.

Resultat av enkäter

Två typer av enkäter delades ut; en till personal inom barnomsorgen och en till föräldrar med barn i barnomsorg. Föräldrarna ombads att besvara en enkät per familj, medan personalen ombads fylla i varsin enskild enkät. Givet detta, var svarsfrekvensen på personalenkäten 69 % och föräldraenkäten 47 % i Älvdalen och i Smedjebacken 50 % för personalenkäten och 56 % för föräldraenkäten.

Enkäten skall delas ut igen i slutet av projektet för att kunna användas som mätinstrument. Enkäten är dels en läsvaneundersökning, men då biblioteket spelar en viktig roll som läsfrämjare både i verksamhet och miljö har enkäten också handlat om barnbiblioteksmiljön och biblioteksverksamheten. Vi redovisar nedan svar på några av frågorna:

Personal i barnomsorgen

På frågan om vilken service man vill ha från biblioteket, framfördes följande:

Aktiviteter på biblioteket, barnen får ha egna utställningar på biblioteket, berättarkonst för riktigt små barn samt tips om litteratur för de minsta, berättarpåsar, besök från biblioteket, ”sagotanter” på besök, bokpåsar, filmvisningar på biblioteket, författarbekämp, gemensamma träffar biblioteks- och förskolepersonal, information om speciallitteratur, information om språkutveckling och barn med sen språkutveckling, lättillgänglig facklitteratur, mer inflytande över litteraturinköpen, presentationer av nya barnböcker, presentation av barnböcker på teman, sagostunder, sångstunder, särskilda inbjudningar då och då, temakvällar på biblioteket, tips och förslag på sagor och berättelser som är lätta att berätta fritt, tips om hur man kan göra för att väcka och utveckla barnens intresse för läsning, tips om hur man kan jobba med rim och ramsor samt trevligt bemötande och hjälp att hitta.

På frågan om vad som skulle få förskolorna att besöka biblioteket oftare, svarade man:

Att det händer roliga saker där, mer inbjudande lokaler, möjlighet att lyssna på musik och sagor i hörlurar, mysiga sittplatser, organiserad boklek, sagostunder, sångstunder, teman på biblioteket, utställningar för barn, andra och bättre öppettider.

Man önskade också billigare transporter, bokbuss, lättare att komma till biblioteket, mer personal och mindre barngrupper i förskolan eller närmare till biblioteket.

Föräldrar till barn inom barnomsorgen

På frågan om vad som skulle få föräldrarna att besöka biblioteket oftare, svarade man:

Biblioteket måste synas mer och visa vad det har att erbjuda, bättre information om nyheter, bättre ventilation, exponering av bilderböckernas framsidor, mer sortering av bilderböcker efter ålder istället för bara författare samt tydligare visning av nya böcker, inbjudningar, lekplats till barnen, mysigare lässtunder, mysigare miljöer – växter, sköna sittmöbler, sagostunder, möjlighet att köpa fika, temadagar för barn i grupper, andra och bättre öppettider, temakvällar.

Barnet anses för litet, bättre rutiner hemma, färre egna böcker, komma ihåg att biblioteket finns, mer tid (”typ ett dygn med 30 timmar”), mer eget intresse att läsa även själv, prioritera biblioteksbesök mer, mer intresserade barn, inte så stökiga barn närmare till biblioteket alternativt införande av bokbuss.

Det finns också de som svarat att ingenting skulle förmå dem att besöka biblioteket överhuvudtaget. Man har inget intresse. Det betyder däremot inte att man inte läser för sina barn. Man skaffar böcker på annat sätt.

På frågan vad man önskar sig av biblioteket och som inte finns i nuläget, svarade man:

Aktiviteter som t ex sagostunder, roliga ”events” för småbarn, teater för småbarn, bättre sortering av bilderböcker, fler pedagogiska dataspel, myshörna med kuddar och madrasser, möjlighet att lyssna på musik och sagor i hörlurar, möjlighet att låna hem böcker via förskolan (bokpåsar), sagogrotta, sittvänliga soffor. Man önskar mer film och cd, fler barnband, lekhörna, tillgänglig barnbibliotekarie, information hem och fler nya böcker.

Resultat av intervjuerna

I Älvdalen har ca 6-7 intervjuer gjorts med föräldrar vid deras besök i biblioteket samt på telefon. Det som framkommit har i stort sett varit samma saker som i enkätsvaren. Man önskar sig en mysigare läsmiljö, mjuka sittmöbler, lekplats för barnen, en annan exponering av bilderböckerna, t ex utbrytning av vissa kända barnboksfigurer, mer finfördelad åldersindelning, mer exponering av framsidor. Man önskar sig även fler boktips av personalen, kanske under ordnade träffar på biblioteket. Att hitta bra barnböcker som man inte tidigare läst är något som efterfrågas. Några föreslår att biblioteket skyltar med olika teman, eller med månadens författare o dyl. Vid samtal med föräldrar har det också framkommit att många känner ett visst obehag inför att ta med sina barn till biblioteket. Man tycker att barnen är högljuda och stör andra besökare, stökar till och springer runt – med andra ord är som små barn är mest. Man är också orolig för att barnen ska ha sönder böckerna.

Vad gäller miljön, efterfrågas som sagt ”mysighet”. Man vill kunna sitta tillsammans och läsa med bra och mjuk belysning. Man efterfrågar en inspirerande, skapande miljö med hjälp av till exempel färgsättning, saker på väggarna, belysning. Möjlighet till lek efterfrågas också. Både för att barnen ska uppleva böckerna som en naturlig del i deras lek – böcker ska finnas där barnen leker, och för att föräldrarna ska kunna botanisera själva bland barnböcker och vuxenutbudet medan barnen är sysselsatta med lek.

I Smedjebacken tycker de intervjuade familjerna att barnbiblioteket är trevligt och välkomnande. Man får god hjälp av personalen men vill ha mer lästips och böcker om människor, ”det finns för många om djur”. Barnen blir mer intresserade av böcker när de fyllt fyra, menar föräldrar och de önskar mer information hem och att biblioteket syns och hörs, så man inte glömmer att det finns. Man vill ha tillbaka sagostunder på vardagarna, bättre cd-ställ och tydligare uppställning av böckerna.

Analys

Älvdalen

Det är tydligt att det finns en hel del önskemål angående verksamhet och miljö på biblioteket. Ett av projektets mål är att se över barnbibliotekslokalerna och göra dem inbjudande och tillgängliga. Det finns nu ett utmärkt underlag att utgå från. Många av önskemålen är relativt enkla att tillmötesgå då bibliotekets barnavdelning i Älvdalen inte genomgått någon förändring på länge, och då den helt är i avsaknad av ”mysighet” och sittvänliga läshörnor.

När det gäller verksamhet så ger enkätsvaren en tydlig signal att det finns en tröskel man måste ta sig över för att ta sig till biblioteket oftare. Olika aktiviteter anges av både föräldrar och barnomsorg vara ett sätt att ta sig över den tröskeln. Något som självklart kommer att beaktas i bibliotekets verksamhetsplanering. Här kommer barnkulturgruppen ha en stor del, eftersom man kan komma att behöva styra valet av teater- och musikföreställningar så att en del av dessa väljs utifrån att de kan hållas på biblioteket. Projektpengarna kommer också att

användas för att skapa en del aktiviteter för att få målgruppen att ta sig över tröskeln till biblioteket. Väl där, väntar förhoppningsvis en helt ny upplevelse!

Det är också viktigt för biblioteket att förmedla en välkomnande känsla till föräldrar med små barn. Det måste skapas ett klimat som tillåter barn att vara barn, även på biblioteket. Ingen ska behöva oroa sig över att ens barn hörs och syns. Biblioteket är till för alla kommuninvånare i allmänhet, och för barnen i synnerhet.

Synliga resultat av önskemålen hittills

På barnavdelningen i Älvdalen finns numera en lekstuga för att locka till lek. Lek, läslust och lärande hänger ju ihop. Fler leksaker är på väg. Barnavdelningen har möblerats om för att göras mer inbjudande, och några trevliga sittmöbler planeras. Varje månad lyfts ett särskilt författarskap fram genom skyltning, bilder och information om författaren eller bilderboksmakaren. Vissa författare har brutits ut, och skyltning har gjorts med bilder av kända barnboksfigurer så att även de små barnen ska kunna hitta sina favoriter själva. Inne på bilderboksavdelningen finns nu en föräldrahylla med böcker och tidskrifter på temat föräldraskap.

Kajsa Bäckius, Smedjebackens bibliotek
Caroline Smids, Älvdalens bibliotek

"Wiktugestad ir endo krippär fo leså"